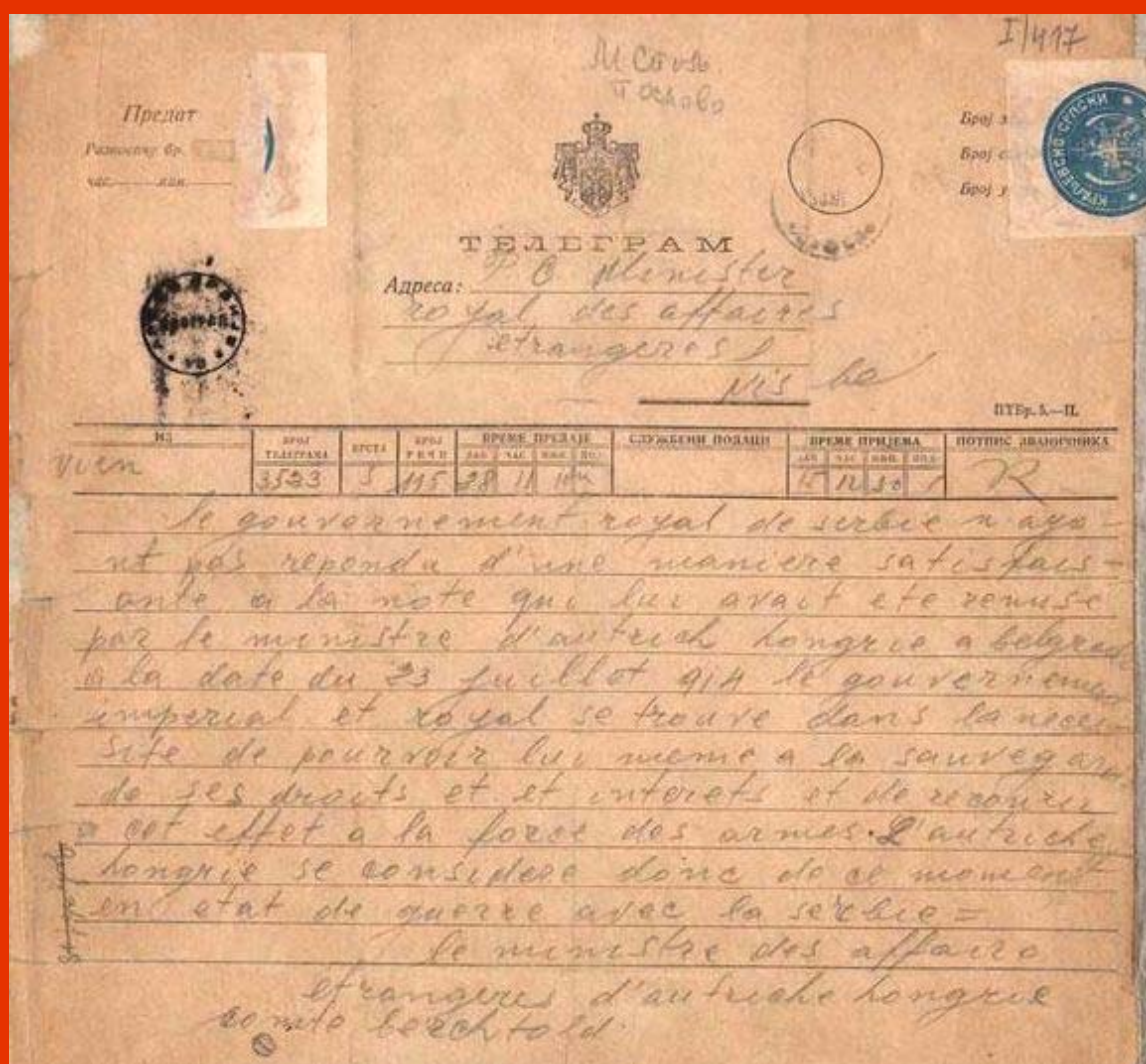

A MAGYAR CSALÁDTÖRTÉNET-KUTATÓ EGYESÜLET KIADVÁNYA

Egy hónappal a szarajévi merénylet után, 1914. július 28-án, az Osztrák-Magyar Monarchia hadat üzent Szerbiának. A hadüzenetet tartalmazó sürgöny. Forrás: Wikipédia.

a

MAGYAR

CSALÁDTÖRTÉNET-KUTATÓ

EGYESÜLET

kiadványa

matrikula@macse.hu

Felelős kiadó: Dr. Kollega Tarsoly István

Szerkesztő: Dr. Hatvany Béla Csaba

Szaklektor (történelem, genealógia, heraldika):

Babcsányi Judit és Babcsányi István

Szaklektor (számítástechnika): Lerch János

Nyelvi lektor: Babcsányi Judit és Babcsányi István

Megjelenik évente négyszer: március, június, szeptember és december hónapokban. A kiadvány szabadon és csakis díjmentesen terjeszthető. Kéziratokat a szerkesztő e-mail címére várunk legkésőbb a megjelenési hónap elsejéig. A cikkek tartalmáért, beleértve a cikkhez kapcsolódó képanyagot is, a szerzők felelnek.

IV. évfolyam 2. szám

© MACSE 2014

TARTALOM

Dr. George Berzsenyi: <i>A szentlászlói és balatonfüredi Vargha család</i>	1
Pápai Tamás László: <i>„Burchald” – Egy példa a genealógia használatára a helytörténeti kutatásban</i>	12

* * *

Könyvismertetés

Nyitrai István: <i>Régi fejfák és síremlékek a Gömöri temetőekben</i>	17
Dr. Kollega Tarsoly István: <i>Dr. Várkonyi Tibor: Négy király, egy szultán</i>	24

A szentlászlói és balatonfüredi Vargha család

Dr. George Berzsenyi, Milwaukee, Wisconsin, Amerikai Egyesült Államok
(george_bertzsenyi@msn.com)

Amikor édesanyám Berzsenyi családjáról írtam¹, megígértem, hogy következőleg édesapám, Vargha Miklós családjáról fogok beszámolni. Minthogy ő eredményesen megkérvenyezte nem csak azt, hogy a kettős 'szentlászlói és balatonfüredi' előnevet használhassa, de azt is, hogy nevét h-val írhasa², én is gyakran h-val írom majd a Varga nevet az ő tiszteletére. De jól tudom, hogy több őszám és rokonom elavultnak találta a 'h' használatát és h nélkül írta nevét. Rájuk hivatkozva igyekszem majd úgy írni nevüket, ahogy ők szokták.

Amikor a Berzsenyi családról írtam, nagyon közel álltam ahhoz, hogy kinyilvánítsam: minden Berzsenyi a rokonságomhoz tartozik. A Varga/Vargha nevűeket illetően csaknem az ellenkezője igaz. Minthogy a név egy hajdan elterjedt foglalkozásból ered, csaknem minden faluban van legalább egy család, amely a Varga nevet viseli. A név h-val írása kevésbé terjedt el, de a Varghákból is sok van. Még az én őseim közt is van apám ősein kívül egy másik nemes Vargha őszám is, aki nem rokona a szentlászlói és balatonfüredi Vargháknak. Ezen cikkem egyik célja, hogy bebizonyítsam annak a lehetőségét, hogy lehet eredményesen kutatni őszám után még akkor is, ha vezetéknévük nagyon elterjedt. A Varghák esetében ezt már megtette a görzsönyi Vargha család egyik utódja³; köszönettel nyugtázom továbbá Gáspár Zsolt professzor úr közleményét is az ő görzsönyi Vargha őseiről⁴. Most az én szentlászlói és balatonfüredi Vargha őseimről lesz szó.

A szentlászlói Vargha család Erdélyből származik, ahol a család első ismert őse, Literatus alias Varga de Szent-László György címeres nemeslevelet kapott I. Rákóczi György fejedelemtől 1635. június 2-án, amelyben ő 'viceductor primipilorum'-nak lett kinevezve, amely a székely lófőrendhez való tartozást jelentette. A Gyulafehérvárott kihirdetett nemeslevél⁵ tartalmazta a címer leírását is, amelyet meg is festetett a Belügyminisztérium 1902-ben Baranszky Emil festő által. A 'literatus' cím azt jelentette, hogy őszámunk nem csak tudott írni, olvasni, ami ritka volt annakidején nemesi körökben, de a betűvetés tudományával hivatalosan foglalkozó értelmiségi volt. Sajnos ő híven szolgált nem csak fejedelmét, de annak a fiát is, és részt vett a szerencsétlen kimenetelű lengyelországi hadakozásban is

¹ George Berzsenyi, Berzsenyiek a nagyvilágban, Matrikula, II.1(2012), 1-13

² Lásd a Magyar Országos Levéltár Y szekciójának 684/1935 alapszámú jelentését

³ Dr. Vargha Zoltán, A görzsönyi Vargha család története, 1913

⁴ Privát elektronikus levelezés 2013-ban

⁵ Lásd a Magyar Országos Levéltár Y szekciójának 111964/1902 alapszámú jelentését

1657-ben. Ott eltűnt, ezért ugyancsak György nevű fia, akit II. Varga Györgyként tartunk számon, elhagyta Erdélyt és előbb Tiszaroffban, majd Balatonfüreden telepedett le. Tiszaroffba azért ment, mert édesanyja Borbély Sámuel leánya volt és a Borbély család, amely később a 'roffi' előnevet kapta, oda települt. Édesanyja valószínűleg Tiszaroffban, míg ő Balatonfüreden halt meg 1702-ben és a régi református temetőben nyugszik. Fiai, Lőrinc és János 1720-ban tettek egy sírkövet sírjára, amely 1902-ben még megvolt, de azóta nyoma veszett. Jelenleg a temető legrégibb sírja Lőrincé és annak ugyancsak Lőrinc nevű fiáé, akikre mint I. Vargha Lőrincre és II. Vargha Lőrincre fogok hivatkozni. Az ő sírkövük leírása a *Füredi História* legelső számában található⁶.

Azt sajnos 1902-ben már nem sikerült eldönteni, hogy amelyik Szent László nevű helység volt a Vargák ősi otthona. Erdély több székében is voltak Szent László királyunk nevét őrző falvak; közülük az udvarhelyszéki és a marosszéki között próbáltak dönteni. Remélhetőleg fényt derít majd a Varga család eredetére, ha sikerül rátalálnunk a Borbély család eredetére, minthogy valószínűleg ők ugyanazon székben laktak.

Érdekességként megemlítem, hogy amikor I. Vargha Lőrinc és testvére I. Vargha János (akinek a fia és unokája ugyancsak János volt, és így szükséges a számozás) nemességre emeltettek III. Károly király által mint előzőleg 'nem nemesek' (e statu et conditione ignobili) lettek feltüntetve az 1713. április 2-án kiállított nemeslevélben, amely továbbra is megvan családunk birtokában. Feltételeztem I. Vargha Lőrinc és testvére nem akartak azzal dicsekedni, hogy nagyapjuk híven szolgálta azon Rákóczi Ferenc nagyapját, akinek a szabadságharcát mindössze 2 évvel korábban sikerült csak a Habsburgoknak legyőzni. De a Varghák nyilván tudtak lőfő rangjukról, mert amikor 1761-ben I. Lőrinc fia Sámuel visszatért Erdélybe, hogy ősi jussát keresse, apja kiállított részére egy hiteles bizonyítványt erdélyi eredetéről. Az a dokumentum is családunk tulajdonában van.

Minthogy I. Vargha Lőrinc és utódai több generáción át Balatonfüreden éltek, az ő ágát könnyebb volt kikutatni a református anyakönyvek segítségével, amelyeket többször is átböngészett Tóth Attila rokonom, aki ugyancsak balatonfüredi. Itt most egy kis kitérőt teszek, hogy elmondjam miként találtam rá Attilára. Remélem, mondanivalóm másokat is meggyőz arról, hogy érdemes konokul kitarítani és hogy nem csak a regényekben, de az életben is gyakran összejárszanak a véletlenek.

Miután 1956-ban elhagytam Magyarországot, 20 évig nem mertem hazamenni. Addigra sikerrel megindult már matematikai pályafutásom itt, Amerikában, négy gyerekes családom voltam, és nagyon lekötött mind munkám, mind pedig családom. Minthogy az egyetemi fizetések itt sem magasak, azon látogatást követően is csak ritkán tudtam hazamenni, és akkor is főleg közeli unokatestvéreket, hajdani osztálytársakat és újonnan megismert matematikusokat látogattam meg. Nyugdíjba vonuláshoz követően 2000 novemberében volt az első lehetőségem arra, hogy olyan rokonokkal is találkozzam, akikről addig csak hallomásból tudtam. Érdeklődésemre Kovács Gyuszi unokabátyám felesége egy levelet adott, amelyet Gyuszi édesanyja, Ili nagynéném (Ilona, apám húga) kapott 1971-ben

⁶ Varga Lászlóné, A balatonfüredi református temető sírjelei a 18. század végétől 1920-ig, *Füredi História*, 1.1-2(2001), 3-13 (http://www.historia-bfured.hu/files/FH_001.pdf) Itt megjegyzem, hogy a szerző férje sem tartozik rokonságunkhoz.

egy Jolán nevű rokontól Balatonfüredről. Levelében Jolán, akinek a vezetéknévét sem tudtam, apámról, rólam és Zoltán öcsémről is érdeklődött, tehát biztosra vettem, hogy rokonunk, ami a levélhez csatolt kezdetleges családfából is kiderült. Az a levél döbbsentett rá, hogy éltek még Vargha rokonaim Balatonfüreden az 1970-s években. Addig csak egy vázlatos Vargha családfám volt apámtól, és ebből valamint előnevünkből tudtam balatonfüredi kötődésünkről, de semmi továbbit nem tudtam. Attól kezdve több sikertelen kísérletet tettem, hogy találjak valakit Balatonfüreden, aki segíteni tud nekem.

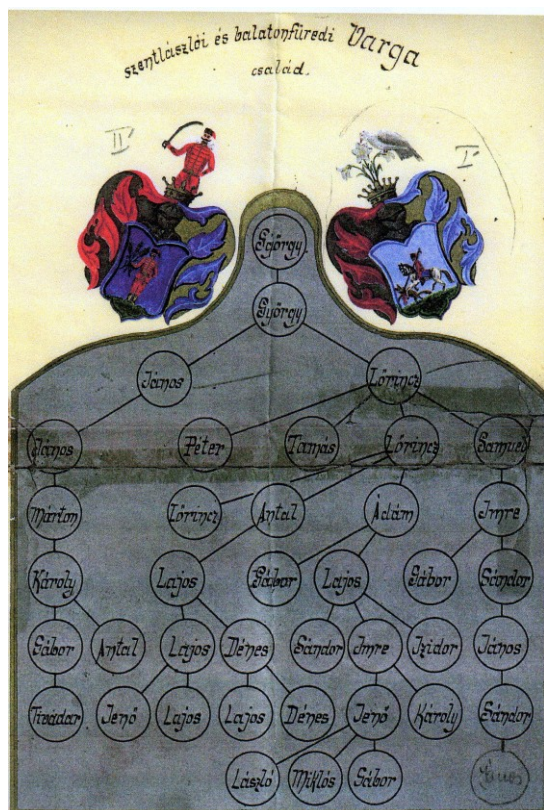
Akkor már nem csak Vargha és Berzsényi őseim, de több más őszám után is érdeklődtem, és így kutattam a Svastits, Juhász, Gyarmathy, Csertán, Thulmon és más családokat is. Kapcsolatban voltam a kaposvári Varga Pistával⁷ is, aki a Berzsényi Dániel Irodalmi és Művészeti Társaság ügyvezető titkára volt, és tőle tudtam meg, hogy egy Baán Bea nevű Thulmon rokonom szeretné felvenni velem a kapcsolatot. Amikor megtudtam, hogy Bea Balatonfüreden él, és megkaptam a telefonszámát, egyből felhívtam őt, és be kell vallanom, hogy első kérdéseimben nem a Thulmonokról érdeklődtem, hanem a Vargákról. Hatalmas meglepetésemre Bea nem csak tudott Vargákról, de épp egy Vargha családja beépítésén dolgozott az általa szerkesztett *Füredi História* nevű kiadvány részére. „Van-e abban Lőrinczek?”, kérdeztem, és amikor igenlő volt válasza, egyből tudtam, hogy az én Vargha családomról szól az a cikk, amelyhez a családja tartozott. Kiderült, hogy a cikk szerzőjének, Tóth Attilának az édesanyja, Kasza Katalin harmadfokú unokatestvérem volt, és később azt is megtudtam, hogy az ő nővére volt az a Jolán, aki azt a titokzatos levelet írta. Bea megadta Attila elérhetőségét, akivel azóta is szoros a kapcsolatom.

Kiderült, hogy Attila érdeklődését a családkutatás iránt Jolán nagynénje ébresztette fel, de sajnos sem vele, sem Attila édesanyjával már nem sikerült találkoznom. Idővel azt is megtudtam, hogy az a családja, amelyet Kasza Jolán küldött Ili nagynénémnek, III. Varga Sándortól származik, aki ugyancsak továbbadta genealógiai érdeklődését Bálint fiának. Vele is jó a kapcsolatom, valamint II. Bánfalvi Jánossal is, aki I. Vargha János leszármazottja, és komoly családkutató. Attila, Bálint, János és én, valamint Lajos bátyánk Zoltán fia és Anikó lánya igyekszünk mindenben összedolgozni Vargha/Vargha őseink és rokonságunk megismerése érdekében.

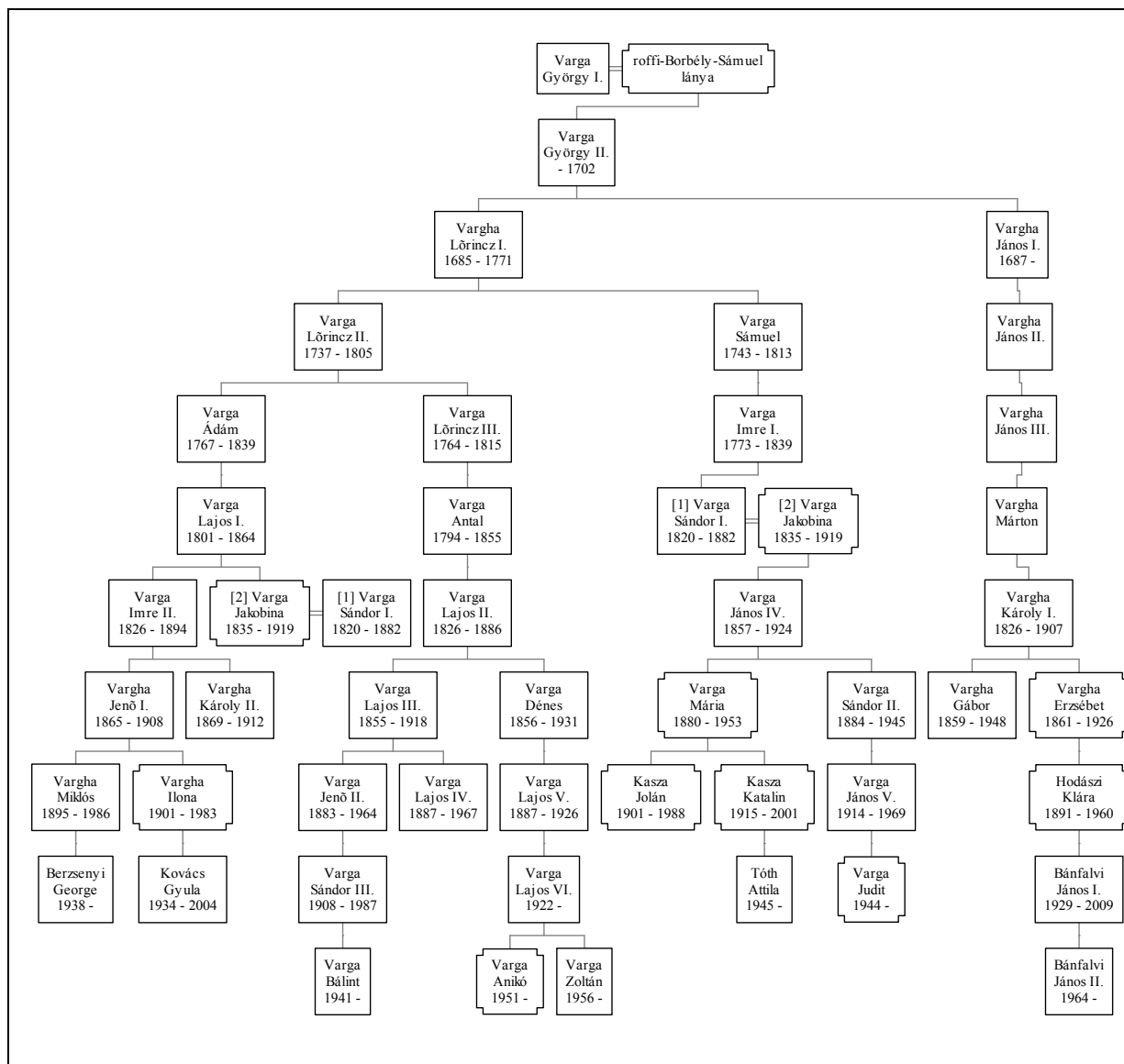
Következőleg a III. Varga Sándortól származó családfát mutatom be, aki gyakran B. Vargának írta a nevét, B-re rövidítve a 'balatonfüredi'-t. A családja felett a két címer látható, amelyeknek stilizált képét a jobb oldalon mutatom be. Jó alkalom ez arra is, hogy felhívjam a figyelmet arra, hogy a családfán sem a feleségek, sem a leánygyerekek nem szerepelnek; sajnos ez a túlzott koncentráció a fiú utódokra tipikus volt napjainkig. Nyilván ez nagyon megnehezíti a családkutatók munkáját! Egy másik nehézség onnan adódik, hogy gyakran a fiúk továbbviszik apjuk keresztnévét. Nehézséget okoz az is, hogy régen a meghalt gyerekek keresztnévét egy későbbi gyerek kapta meg és vitte tovább. Különösen problematikus az ilyesmi népszerű nevek, mint János esetében, és még inkább, ha a vezetékné-

⁷ Itt meg kell jegyeznem, hogy Pista sem tartozik rokonságunkhoz

vük is gyakori, mint a Varga. Ilyesmikkel bajlódtam I. Varga János utódait keresve a világhálón és anyakönyvek filmre vett másolatain.

Később még visszatérek erre a témára, de előbb egy modernebb kinézetű és a fentínél részletesebb családfát akarok bemutatni, amelyen feltüntettem csaknem mindenkit, akire hivatkoztam, avagy hivatkozni fogok jelen írományomban. Itt szándékos volt azok kihagyása, akiket nem említek meg, valamint az azonos nevűek megszámozása is, ennek során nem különböztettem meg a Varga és Vargha nevűeket. A teljes szentlászlói és balatonfüredi Vargha családfán, amelyen mintegy 700 személy van, pontosabb adatok is vannak. Azt mint GyörgyFa_2-t fogom tárolni honlapunkon (www.berzsényi.net) a KálmánFa_2 társaságában, amely az egyházasberzsényi Berzsényi család tagjait tartalmazza. A családfák az első ismert ősök keresztnévét viselik, a 0, 1 és 2 a különböző verziók jelölésére szolgálnak.

Most visszatérek édesapám, Vargha Miklós 1935-ös petíciójához, amelyhez a Belügyminisztérium, és azt követően a Magyar Országos Levéltár is csatolta nem csak apám korábbi, 1928-ban beadott folyamodványát, de több még korábbi eredetű iratot is 1926-ból, 1923-ból, 1916-ból és 1902-ből. Azok közül a legelsőből kiderül, hogy a nagy távolságok és annak ellenére, hogy már az 1700-as évek elején két ágra szakadt a család, továbbra is nem csak ismerték egymást, de nagy volt az összetartás a távoli rokonok közt. 1902-ben I. Vargha János ágát I. Vargha Károly andrásfai földbirtokos képviselte, míg I. Vargha Lőrinc ágát hárman képviselték: I. Vargha Jenő nagyapám és Károly öccse, valamint apjuk harmadfokú unokatestvére IV. Varga János, aki Balatonfüreden volt földbirtokos. Az andrásfai Károly negyedfokú unokatestvére volt ennek a Jánosnak. Később azon andrásfai Károly fia, Dr. Vargha Gábor, aki 2 generációval később még távolabbi rokon volt, lett apám gyámja (amikor nagyapám 42 évesen meghalt), majd házassági tanúja. Mindez nyilván bizonyítja, milyen szoros volt annak ide-

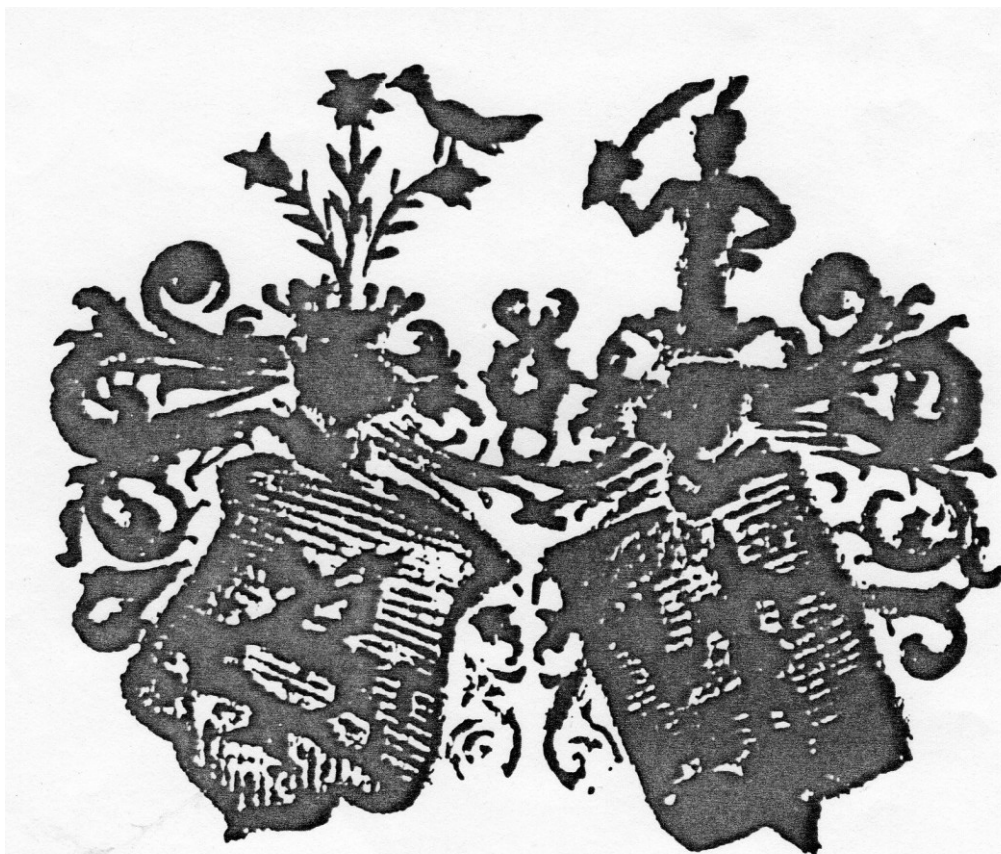
jén a családi kapocs, és milyen eredményesen tartottak össze a család legtávolabbi tagjai is, főleg levelezés révén.

Gyakori volt az is, hogy családi bibliák első lapjain örökítették meg a legfontosabb családi eseményeket: születéseket, kereszteleseket, házasságokat és halálokat. Egy ilyen biblia családuk pátriárkájának, a 91 éves Varga Lajos bátyáknak a tulajdonában van. Az én szépapám, Varga Ádám (1767-1839) adta Varga Antal (1798-1855) unokaöccsének, aki Lajos bátyánk ükapja volt (azaz Lajos bátyánk az én ötödfokú unokabátyám). Varga Ádámról el kell még mondanom, hogy ő vette meg a költő és népdalgyűjtő pálóczi Horváth Ádám villáját, amely csodás kertjéről és fantasztikus kilátásáról volt híres, valamint arról is, hogy szépapám vendégségét élvezte ott József nádor és neje, Zsófia hercegnő is családjukkal, amikor 1821-ben és 1824-ben Balatonfüreden tartózkodtak. Az a ház a Vargha család tulajdonában maradt 50 évig, és most a Ferencsik János Zeneiskola otthona.

Varga Ádám fia, I. Varga Lajos ükapám a tapolcai járás főszolgabírója majd közigazgatási főbírója volt. Komoly szakértő volt a szőlészetben is, aki több új szőlőfajtát honosított meg Balatonfüred környékén. A balatonfüredi Magyar Játékszín is az ő irányítása alatt működött, és bölcsességére más területeken is gyakran szükség volt. Mindhárom fia végigharcolta az 1848-49-es szabadságharcot; közülük dédapám, Imre tűnt ki előbb a Dráva menti harcokban Jellasics ellen, majd Pákozdnál, Budavár ostrománál, és a Vág menti csatákban, amelyeket követően Görgey őrnaggyá és zászlóaljparancsnokká léptette elő. Klapka egyik hadosztályának vezérkari főnökévé nevezte ki, majd részt vett Komárom védelmében is. Komárom feladása után a Zala megyei Nemesapátiban telepedett le Vargha Károly negyedfokú unokatestvérénél, majd megnősült, a zeneszerző földbirtokos Svastits János Ilona nevű lányát véve feleségül. Itt megemlítem, hogy Ilona egyik testvére, Emília az én anyai dédapám, Juhász Kálmán felesége lett, és így szüleim másodfokú unokatestvérek voltak. Svastits János ükapám anyósa pedig az én Vargha Rozália szépanyám volt, akiről már említettem, hogy nem tartozott a szentlászlói és balatonfüredi Vargha családhoz.

I. Varga Lajosra visszatérve meg kell azt is említenem, hogy lányai közül ketten főnemeselekhez mentek férjhez, míg egy harmadik, Jakobina, édesapjának a másodfokú unokatestvére, I. Varga Sándor felesége lett. Ők voltak Tóth Attila ükszülei.

Következőleg bemutatom III. Károly király nemesi adománylevelét I. Vargha Lőrinc ősomnak és János testvérének és mellette a kettős Vargha címer pecsétjének ólom lenyomatát. A címeres adománylevelével Varga Judit unokahúgomnál van; ő azon Varga János dédunokája, aki 1902-ben unokatestvéreivel bizonyítékokat mutatott be a család ősiségét illetően. Az ólomlenyomatot apámtól kaptam, míg Zoltán öcsém I. Vargha Lőrinc kézírásos testamentumát kapta tőle. Zoltán segítségét munkálkodásom terén hálásan köszönöm.

A Varga/Vargha család első találkozója 2005 nyarán került megrendezésre Balatonfüreden Attila által, de az én javaslatomra és segítségemmel. A második találkozót Attila egyedül rendezte; arra sajnos nem tudtam elmenni, de azon is mintegy 30-35-en vettek részt. Mindkét találkozóra Varga Lajos bátyánk hajdani portáján került sor, és őt valamint nejét neveztük meg mint a találkozó tiszteletbeli fővédnökeit. Az itt mutatott 2005-ös képen ők középen ülnek, előttük van a bekeretezett 1713-as Varga címér, míg a kép bal oldalán áll Tóth Attila fekete ingben, mögötte Dani fiam, mellettük én, és elől a címertől jobbra ülnek Dani kislányai, Sophie és Izzy, valamint Attila nagylánya, Livia.

Aranka nénénk, Lajos bátyánk neje sajnos 2007-ben elhunyt, míg Lajos bátyánk halálhírét ezen cikk írása közepette kaptam meg. Ő még ott volt a 2010-es találkozón is, és másfél évvel ezelőtt meg is tudtam ajándékozni őt egy szép fényképalbummal a két találkozóról 90. születésnapja alkalmából. De sajnos ő is hiányozni fog a következő, 2015-ös találkozóról, amelyre július 11-én kerül majd sor. Cikkemet kettőjük emlékének dedikálom.

Komoly munkálkodásunk ellenére be kell vallanom, hogy eredményeink sokban lemaradnak azon eredményektől, amelyeket Gyimesi Imrével elértem a Berzsenyi család kutatása terén. Míg 900-ról 3200-ra ment fel a személyek száma 2005-től 2011-ig a Berzsenyi családfán (amelyen ma már mintegy 4500 személy van), a hasonlóan az 1600-as évekig visszamenő Vargha családfán továbbra is csak mintegy 700 személy van. Természetesen Imre lelkes tevékenysége valamelyest megmagyaráz-

za a különbséget, de ő segített nekünk a Vargha vonalon is. Nyilván az is befolyásolta az eredményeket, hogy Berzsényi Dániel nimbusza mágikus erővel vonzotta még a legtávolabbi rokonokat is a családhoz, és így könnyebb volt rájuk találnunk. (Itt meg kell jegyeznem, hogy már régóta gyűjtöm azoknak a nevét, akik azt híresztelik avagy róluk mások azt mesélik, hogy a költő utódai. Sokan vannak!) Különösen hiányzanak a leányági leszármazottak, akikből továbbra is túl kevés van csak a Vargha családfákon. A mi Vargha családukban is sok volt a költő, író, olyanok is, akik többet publikáltak, de sajnos egyikük sem kapott még akkora elismerést sem, mint görzsönyi Vargha Gyula. De büszkék vagyunk eredményeikre, számon tartjuk publikációikat, és igyekszünk minél többet megtudni mind-egyikükről. Azon publikációkból most felsorolok néhányat példaképpen:

Varga Lajos: Sötét ablakok, Debrecen, 1936 --- verseskötet

B. Varga Sándor: A három patak rétje, Budapest, 1972 --- ifjúsági regény

B. Varga Sándor: Tévelygők, Budapest, 1957 --- regény

Balatonfüredi Varga Jenő: Hómezőkön, rabság földjén --- verseskötet

Bánfalvi János: Bányászbecsület, Zalaegerszeg --- regény

Bánfalvi János: Féltestvérek, Zalaegerszeg, 2000 --- regény

Itt még egyszer meg kell említenem Attila kiváló cikkét a Varga családról⁸, valamint Szenfnerné Varga Anikó fejezetét egy szép helytörténeti könyvben⁹, amelyeket szabadon használtam ezen cikk megírásához. Anikó Lajos bátyánk lánya, aki ugyanabban az iskolában tanít, ahol ő maga valamint szülei, nagyszülei és dédszülei is diákoskodtak. Anikó alapító tagja a Balatonfüredi Helytörténeti Egyesületnek is, és ő az, aki Zoltán testvérével együtt vendégül látja 5 évenkénti családi találkozóinkat.

A mormonok honlapján (www.familysearch.org) 51 505 dokumentum van, amelyeken Varga János neve szerepel, és 457, amelyen Vargha Jánossal találkozik az ember. Minthogy családukban belül is egyesek így, míg mások úgy írták nevüket, mintegy 52 ezer dokumentumot kell átnézni abban a reményben, hogy van köztük olyan, amelyik a mi Vargha Jánosaink egyikével kapcsolatos. Minthogy országhatáraink többször is változtak, az sem segít, ha csak a magyarországi Varga Jánosokra koncentrálunk. Hasonlók a nehézségek a gyászjelentésekkel is, amelyekből 1962 van a Varga néven, míg 249 a Vargha nevűeké. Átnézve Szentgál, Nemesapáti és Andrásfa anyakönyveinek a filmjeit (ott születtek és éltek I. Vargha János és utódai), nemesi származásuk sem segített, mert gyakran nincs az beírva, avagy alig olvasható az „ns” rövidítés. Ráadásul általában csak egy nevet írtak be, pedig gyakori volt, hogy 3 vagy 4 nevet is kapott a gyermek, aki nem feltétlenül a beírt nevet használta. Feleségem neve például Lillas Kay (Markey), de őt mindenki mint Kay-t ismeri, míg édesanyám Zsu-

⁸ Tóth Attila, A balatonfüredi és szentlászlói Varga család története, Füredi História, II. 1-2(2002), 3-6 (http://www.historia-bfured.hu/files/FH_002a.pdf)

⁹ Szenfnerné Varga Anikó, Múltbanéző, forgácsok a balatonfüredi Varga család krónikájából, *Márványtábla helyett*, Balatonfüred, 2008, pp. 169-174

zsanna Kornélia Györgyike (Berzsényi) volt, de sose használta sem a Zsuzsannát, sem a Györgyikét. Így aztán gyakori, hogy más forrásokat is fel kell használni egyes személyek azonosításához. Szerencsére, a nehézségek ellenére szépen haladunk mind I. Vargha János, mind I. Vargha Lőrinc utódainak a megtalálásával. Vannak még fehér foltok, de fogyóban.

Még egy kitérőt téve szeretném felhívni a figyelmet egy másik Vargha családra, amelyik ugyancsak használta a 'szentlászlói' előnevet. Gyimesi Imre hívta fel rá a figyelmemet szentlászlói Vargha Gyula 1938-as gyászjelentése révén, amely elgondolkodtatott. Valószínűtlennek tűnt, hogy valaki használt volna egy előnevet, amelyhez nem volt joga. Így fel kellett tételeznem, hogy ő is I. Varga György utódja volt, de nem II. Varga György, hanem egy másik fia révén, aki Erdélyben maradt, amikor II. Varga György Tiszaroffra ment, vagy Tiszaroffon maradt és később ment vagy ő, vagy utódai máshova. Kutatásaim eredményeként rátaláltam ezen szentlászlói Vargha Gyula egyik fiának az özvegyére, akitől megtudtam, hogy apósa nem csak mint irodalom- és történelemtanár (és halálakor békéscsabai iskolaigazgató), de mint archeológus is kitűnt, versei és cikkei is jelentek meg, és rendszeresen használta előnevét. Azt is megtudtam, hogy volt egy Imre nevű testvére, aki ugyancsak elismert ember volt Magyarországon. A család birtokában van egy újságcikk egy fényképpel róla 1935-ből amint díszmagyarban leteszi az esküt mint szentlászlói Vargha Imre, a Legfőbb Számvevőszék elnöke. Minthogy a Számvevőszék az Országgyűlés pénzügyi és gazdasági ellenőrző szerve volt, és édesapám gyámja, Gábor bácsi éveken át képviselő, majd a Felső Ház tagja volt, szinte lehetetlen, hogy nem ismerték egymást. De sajnos semmi jele nem maradt fenn annak, hogy családom báramelyik tagja tudott volna azon „másik” szentlászlói Vargha családról.

Kiderült továbbá, hogy a fenti Vargha Gyula Szemlakon, Arad megyében született 1883-ban, és apja neve Károly volt. Feltételezve, hogy Gyula, bár kissé idősebb volt, apám korosztályához tartozott, Károly az én Vargha Jenő nagyapám generációjából volt. De azt sajnos nem tudom hol és mikor született Károly, és így nem tudok még egy generációval tovább menni az én Varga Imre dédapám szintjéhez.

Megtudtam azt is, hogy a fenti Vargha Gyula ősei ugyancsak III. Károly királytól kapták címeres nemeslevelüket 1715. január 20-án Bécsben, amely 1715. április 9-én Nógrád megyében lett beiktatva. A címet előbb megkaptam, a nemeslevél másolatát¹⁰ pedig Gyimesi Imre küldte meg nekem egy ahhoz csatolt családfával együtt. Az, három testvért, Gergelyt (Gregorias), Mártont (Martinus) és Tamást (Thomas) nevez meg, valamint utódaikat három további generáció során. Feltételezem, hogy a három testvér a mi I. Lőrincünk és I. Jánosunk unokatestvére volt, míg az ő dédunokáik Varga Lajos ükapám generációjához tartoztak.

Mindezt összevetve az előbbiekkal, „csak” két fontos generáció hiányzik szentlászlói Vargha Gyula családfájából: nagyapja, aki összekötné őt a nemeslevélhez csatolt családfával (és megnevezné az én Varga Imre dédapám korabelijét), és a nemeslevélben elismert három testvér apja. Valamint

¹⁰ Nemességadományozó levél IV.75-A, V-14 Varga, Pest Megyei Levéltár

annak a bizonyítása, hogy az utóbbi a mi I. Varga Györgyünk fia volt. Hiszem, hogy egyszer majd a Habsburgok levéltárában sikerül rátalálnunk azon iratokra, amelyek megoldják ezeket a rejtélyeket.

Céljaim a genealógia terén kétfelé ágaznak: egyrészt meg akarom ismerni őseimet, másrészt tudni akarom, kik és milyenek ma is élő rokonaim. Az utóbbiakat illetően ugyancsak két cél vezet: látni akarom a hasonló és eltérő vonásokat, valamint tanulni akarok tőlük, minthogy gyakori, hogy többet tudnak ők az én eleimről, mint jómagam. Így történt, hogy Vargha Jenő nagyapámról és Varga Lajos ükapámról egyetlen képem sem volt, mielőtt Tóth Attilától kaptam másolatokat az ő képeiről. Azt hittem továbbá, hogy irodalmi érdeklődésem anyai ükapámtól örököltem, és csak később jöttem rá, hogy Vargha rokonaim közt is sokan verseltek, írtak regényeket, és általában nagyon is írástudók voltak. Berzsenyi Dániel műveiért való ifjúkori rajongásom hatására vettem fel itt, Amerikában anyám nevét 1961-ben, amelyet itt senki sem tud kiejteni avagy becsülni, míg ott, Magyarországon, ahol nagy becs van a Berzsenyi névnek, továbbra is Vargha vagyok, minthogy ott nem ismerik el az itteni bíróság döntését. A sors nagyon is találó iróniája ez.

Mielőtt pontot tennék ezen írományom végére, olvasóim megértését kérem a kelleténél bizonyára több elmélkedésért bizonyított tények helyett. Bár elterjedt az a hiedelem, hogy a matematika tételek és bizonyítások halmaza, valójában minden tétel korábbi életében csak egy sejtés volt, és a leg-elegánsabb bizonyításokat is gyakran körülményes, komplikált és kezdetleges érvelések előzték meg. Más szóval, a matematikusok legalább annyit kísérleteznek, találgatnak, próbálgatnak, mint a többi tudósok. Mint kiöregedett matematikus részben ilyen mentalitást hoztam magammal a családkutatáshoz. Elég eredményesen, amint Gyimesi Imre is kedvesen beszámolt már róla szép cikkében¹¹.

¹¹ Gyimesi Imre, Berzsenyi családi találkozók, Matrikula I.1 (2001), 29-32

„Burchald” – Egy példa a genealógia használatára a helytörténeti kutatásban

Pápai Tamás László, Budapest (papaitamas@yahoo.com)

2013 elején kezdtem hozzá – mint pestszentlőrinci lakos – a XVIII. kerület (Pestszentlőrinc és Pestszentimre) anyakönyveinek feldolgozásához a Magyar Családtörténet-kutató Egyesület részére. A halotti anyakönyveket kaptam meg a kezdetektől. E munka során bukkantam 2013. április 19-én egy érdekes bejegyzésre.

Burchald Bélaváry István halála

1933. október 23-án Rudy Béla pestszentlőrinci anyakönyvvezető helyettesnek bejelentették, hogy október 21-én délután 1 órakor Pestszentlőrinc, Dés utca 17. szám alatti otthonában elhunyt „Burchald Bélaváry István” 69 éves ágostai helvét evangélikus vallású festőművész. Szülei „néhai Burchard Bélaváry Gusztáv” és „néhai Bukovszky Luisa”, házastársa „Coppini Henrika”. A halál okaként szervi szívbaját állapítottak meg.

Azonnal rákerestem a névre az interneten, hiszen a két eltérő írásmódú vezetéknev közül (az elhunyté és az atyáé), bármelyik lehet a helyes. Ugyanakkor helytörténészként is érdekelt, hogy mi bővebbet lehet megtudni erről a művésze. A találatokat böngészve jött a következő meglepetés: felhozott néhány találatot a nevére, találkoztam néhány képével, illetve egy róla készült rajzzal is, de csak elvétve volt feltüntetve, hogy mely évben hunyt el, az elhalálozás helyét viszont sehol sem jelölték meg. Ily módon egy olyan híres emberre bukkantam, akinek – bár, amint a kutatások folyamán kiderült, sok volt neki – pestszentlőrinci kötődése egyáltalán nem ismert.

Pestszentlőrinc vázlatos története¹

Pestszentlőrinc – Pestszentimrével együtt – ma Budapest XVIII. kerületét alkotja, ám az 1930-as években önálló nagyközség, majd város volt. A korabeli szófordulattal élve „amerikai arányokban fejlődő” település az 1870-es években kezdett kiépülni. A majorsági előzmények után Lónyay Menyhért volt miniszterelnök vásárolt területet a Budapest-Cegléd-Szolnok vasútvonal közelében, melyet nagyobb parcellákra osztva

¹ *Pestszentlőrinc krónikája*. Szerk.: Téglás Tivada, Budapest, 1996.

neves közéleti személyiségeknek (pl. Eötvös Loránd, Margó Tivadar, Puskás Tivadar) adott el, akik telkeiken villákat építettek, ezt a részt Nyaralótelepnek nevezték.

Az Üllői út és az 1887-ben létesített (majd 1900-ban villamosított) helyi érdekű vasút² mentén jött létre a település magja Herrich Károly és Bókay Árpád parcellázása nyomán az 1880-90-es években, ahol már állandó lakásra szolgáló családi házak épültek. Ez a telep ma Bókay Árpád nevét viseli.

A lakosság száma 1890-ben 896 fő, 1900-ban 5952 fő, az 1910-es népszámlálás pedig már 7824 lakost talált Pestszentlőrincen. Így logikusan merült föl az igény, hogy a dinamikusan növekvő település, amely addig Kispest közigazgatási fennhatósága alá tartozott, önálló községgé szerveződjön. Ennek az ideje 1910-ben jött el. Ezt követően is töretlen volt a fejlődés: a század elején téglá-, gép-, és textilgyárak telepedtek meg itt. Az I. világháború is újabb gyárépítést hozott magával: ekkor épült az a lőszergyár, mely 1920 után (Állami Lakótelep néven, a gyárépületeket átalakítva, jelentősen kibővítve) otthont nyújtott az elcsatolt területekről menekülteknek. Ezzel a nagyarányú beköltözéssel a község népessége hirtelenjében 12.000 fő környékére növekedett, de egy évtized múlva már elérte a 30.000-et, és a húszas-harmincas évek fordulóján további telepek létesültek, egymás után épültek a családi házak. Nem véletlen, hogy már 1930-ban felmerült a várossá alakulás igénye, ezt azonban csak 1936-ban sikerült elérni. Ekkorra 36.000 fős népességével Pestszentlőrinc volt az ország egyik legnagyobb községe. A II. világháborút iparvárosként és a területén épülő Ferihegyi repülőtér közelsége miatt erőteljesen megszenvedte. A háború után rövid időszak jutott az önálló újrakezdésre, mert 1950-ben a többi elővárossal együtt a fővároshoz csatolták.

A Burchard Bélaváry család és a kutatás menete

Visszakanyarodva a Burchard Bélaváry címszóra kiadott találatokhoz: Istvánról csak néhány mondatos általános leírásokat lehet találni,³ de találkoztam egy becses forrással, Klement Judit cikkével. A szerző ugyan a család egy másik ágával foglalkozik, de az eredetüket nagyon jól összefoglalja. A Bélaváry családfa a XII. századi Both nemzetséig nyúlik vissza, a 16. században a család őse a mai Észtország területén talál új hazára. Innen kis lengyelországi kitérő után jutnak vissza a Bélaváryak, immár Burchard néven Magyarországra. István nagyapja az, aki 1825-ben Eperjesen telepszik le.⁴

További nagy segítséget jelentett a rokoni szálak felfedésében a geneanet.org honlapon⁵ felállított Burchard Bélaváry családfa, mely ugyan tartalmaz hibákat (különösen az elhalálozási adatoknál), néhol hiányos, de kiindulási pontként rendkívül hasznosnak bizonyult: tudomást szereztem István lányairól, korán elhunyt öccséről, Aladárrol, és István festőművész feleségéről, Coppini Henrikáról is sikerült néhány információt begyűjtenem.

² A mai 50-es villamos vonala

³ Pl.: <http://www.eantik.sk/autor/91/belavary-istvan-burchard/>

⁴ Klement Judit: *Apák és fiúk gazdasági stratégiái: egy magyar család a 19. és 20. században*. Aetas (20. évf.) 2005. 1–2. 69–92. o., <http://epa.oszk.hu/00800/00861/00030/pdf/klement.pdf>

⁵ <http://gw.geneanet.org/1789adrien1789?lang=fr&p=istvan+gusztav&n=burchard+belavary>

Az internetes cikkek hivatkozásait összegyűjtve kiléptem a virtuális térből a valóságosba, és felkutattam a forrásokat az Országos Széchényi Könyvtárban, és a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárban. Mint az várható is volt, a családtörténeti vonatkozások ősforrásaként Bárczay Oszkárnak a Turulban 1894-ben megjelent cikke jelölhető meg,⁶ a művészeti kézikönyvek,⁷ és elsősorban is az interneten megjelent információk eredője pedig Éber László 1935-ben kiadott lexikonja.⁸ Itt említik minden további magyarázat nélkül a „Bélaváry pasteloid colours”-t, melyet Burchard Bélaváry István talált fel. Ennek a rejtélynek a feloldására az 1915-ben kiadott Magyar képzőművészetünk lexikona adott választ (egy festékfajtáról van szó), amely részletesebb életrajzt közöl mind Istvánról, mind a feleségéről.⁹

Burchard Bélaváry István lánya, Alice, aki szintén festőművész lett.

Nem lehet eléggé kihangsúlyozni azonban a Magyar Családtörténet-kutató Egyesület honlapjának a szerepét, mely rögtön a kutatás első napjaiban értékes adatokkal örvendeztetett meg engem. Rákeresvén a Burchard Bélaváry névre (vagy csak egyik tagjára), meggletem István két lányának házassági bejegyzését. Nagy öröömre szolgált, hiszen ebből kiderült születésük időpontja.

Szintén a MACSE és Rakovszky István programjának segítségével¹⁰ (de természetesen, ahogy az előbb említett anyakönyvi adatoknál, itt sem szabad elfelejtenni a familysearch.org közzetevő munkájáról) az OSZK gyászjelentései között meggletem a család több tagjának, így Burchard Bélaváry Aladárnak, és Coppini Henrikának a gyászjelentését és ezzel együtt halálozásuk pontos dátumát. Ezen információkkal felvértezve kopogtattam be Budapest Főváros Levéltárához, ahol a digitálisan kutatható anyakönyvek lapjai közt megtaláltam István mindkét lányának születési bejegyzését, öccsének, és feleségének halálozását (ezek az időszakok még nem voltak feldolgozva a MACSE-nél).¹¹ Ellátogattam a Farkasréti temetőbe is, hiszen a gyászjelentések tanúsága szerint 1900 és 1960 között a család több tagját is oda temették, de sajnos a dolgozók lelkes segítése ellenére sem sikerült meg-

⁶ Bárczay Oszkár: *A Burchard-Bélaváry család*. In: Turul, 1894, 12. sz. 34-38. o.

⁷ *Jegyzett magyar festőművészek almanachja 1800-1914 adattár*. Bp., 2005.

Magyar festők és grafikusok adattára. Szerk.: Seregélyi György. Szeged, 1988. 98. o.

Művészeti lexikon, I. köt. A-E. Főszerk.: Zádor Anna-Genthon István, Budapest 1965. 347. o.

⁸ *Művészeti lexikon*. Szerk. Éber László. Bp. 1935. I. köt. 16. o.

⁹ Dr. Szendrei János-Szentiványi Gyula: *Magyar képzőművészetünk lexikona*. Bp., 1915. I. köt.

Almanach (Képzőművészeti lexikon). Bp., 1912. (A Nemzeti Szalon Almanachja) 141. o. Szerk.: Déry Béla, Bányász László, Margitay Ernő

¹⁰ A program az OSZK gyűjteményében lévő és a familysearch.org oldalra feltett gyászjelentések közötti könnyebb kereshetőséget tesz lehetővé, http://www.rakovszky.net/E1_LSG_ObitsIndex/GYJ-NevIndex.shtml

¹¹ Budapesti anyakönyvi másodpéldányok – Budapest Főváros Levéltára, <http://www.macse.org/society/anyakonyv.php>, <https://familysearch.org/search/collection/1452460>

Gyászjelentés-gyűjtemény – Országos Széchényi Könyvtár Plakát- és Kisnyomtatvány-tár,

<https://familysearch.org/search/collection/1542666>, <http://www.macse.org/society/gyaszjelentések.php>

találni ott a sírokat. A parcellát, ahol nyugodtak, időközben átalakították, feltehetőleg az ő sírhelyüket nem újították meg.

Avar utca, Árpád utca, Dés utca

A korábban említett Magyar képzőművészetünk lexikona hivatkozott a Burchard Bélaváry Ist-

Az utca neve: Árpád.

Ház- szám	Új helyrajzi szám	Régi- helyrajzi- szám	A telekkönyvi tulajdonos neve és lakása	A telekkönyvi tulajdonos személyében beállott változások
1.			<i>Enrica Coppini és férje Burchard István</i>	
2.				
3.			<i>Enrica Coppini és férje Burchard István</i>	<i>Burchard István és Enrica Coppini 1917-ben</i>

vánról szóló első cikke, mely az Ország Világ 1902-es számában jelent meg.¹² Ez a cikk ír arról, hogy a házaspár a Gellért-hegy oldalában vásárolt villában műtermet rendezett be. Nem sokkal a házaspár hazaköltözése után készülhetett a cikk. A XIX. század utolsó évtizedét ugyanis Bélaváry tanulással és utazással töltötte, eljutott Amerikába, Párizsba, míg végül Firenzében házasodott meg. 1901-ben vásárolhatták meg a ma IX., akkor I. kerületben található Avar utca 33. alatti villát, itt született két lányuk 1901-ben, és 1903-ban. Noha 1904-től Pozsonyban

éltek, a budapesti lakcímjegyzékekben egészen 1922-ig ez a cím szerepelt Bélaváry Burchard István neve mellett.¹³

A házassági anyakönyvekből kiderül, hogy esküvője idején (1925-ben, illetve 1929-ben) már mind a két lány Pestszentlőrincen lakott, az Árpád utca 3. szám alatt. Ez jó kiindulási alap volt ahhoz, hogy a Tomory Lajos Pedagógiai és Helytörténeti Gyűjteményben őrzött Pestszentlőrinc házszámjegyzékében¹⁴ megtaláljam a bejegyzést, miszerint kiskorú Burchard Bélaváry Alice nevére 1917-ben megvásárolták az Árpád utca 3-as számú házat. Ide az 1920-as évek elején költözhetek.

Ez az épület, Pestszentlőrinc egyik korán létrejött telepén, az Erzsébettelepen áll. A telep benépesülésében – noha Pestszentlőrinc központjától messze esik, és a nagy forgalmú Cegléd-Szolnoki vasútvonal is elválasztja tőle – szerepe volt Kőbányán az új köztemető, a Kozma utcai börtön és a Gyömrői úti gyárak közelségének éppúgy, mint a telepen kialakított téglagyáraknak és a Pestszentlőrincen, a vasút mentén felépített gyáraknak (Filtex, Orenstein és Koppel). Ezek gyors fellendülést ad-

¹² Egy magyar művészcsalád. In: Ország Világ Képes Hetilap, Budapest, 1902. március 23. XXIII. évf. 12. sz. 222-223., 226., 233. o. (Burchard Bélaváry István és Enrica Coppini arcképével)

¹³ Budapesti Cím- és Lakásjegyzék 1902-1928 – Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár, Budapest Gyűjtemény <http://db.fszek.hu/cimtar>, Kispest-pestsztentlőrinci almanach, Szerk: Herein Károly, Újpest, 1926-1927. 84. o.

¹⁴ Pestsztentlőrinc házszámjegyzéke 1917 – Tomory Lajos Pedagógiai és Helytörténeti Gyűjtemény

Az Árpád utcai ház ma.

tak az Erzsébet királynéről elnevezett telep fejlődésének. Bélaváry részt vett a helyi községi életben is, felnőtteknek tartott művészettörténeti előadást az erzsébettelepi iskolában.¹⁵

Közben az 1920-as évek elején kezdték meg a község másik részén egy új telep, a Szent Imre-kertváros parcellázását. Itt főként a határon túlról menekült egykori tisztviselők vettek maguknak házhelyeket. A parcellázó Szemere Miklós tulajdonában maradt a kertváros és az akkori vecsési határ (Királyhágó utca) között egy keskeny terület, amelyet 1930-

ban ő maga osztott házhelyekre. Itt alakították ki a Dés utcát, ahol feltehetőleg Bélaváry is vásárolt telket, és épített magának házat a 17-es szám alatt. Erről azonban – azon kívül, hogy halálakor ez volt a lakcíme – egyebet egyelőre nem sikerült kiderítenem.

A kutatás eredményei a nagyközönség számára elérhető módon Burchard Bélaváry István halálának 80. évfordulójára emlékezve a helyi újság, a Városkép 2013. november 20-án megjelent számában a 16. oldalon¹⁶, valamint jelentősen kibővítve és születésének 150 évfordulójára időzítve a helytörténeti gyűjtemény honlapján¹⁷ jelentek meg.

A képek a Tomory Lajos Pedagógiai és Helytörténeti Gyűjteményből származnak, az internetes források 2014. január 31-i állapot szerintiek.

¹⁵ Pestszentlőrinci Hírlap, 1929. február 8. 3. old.

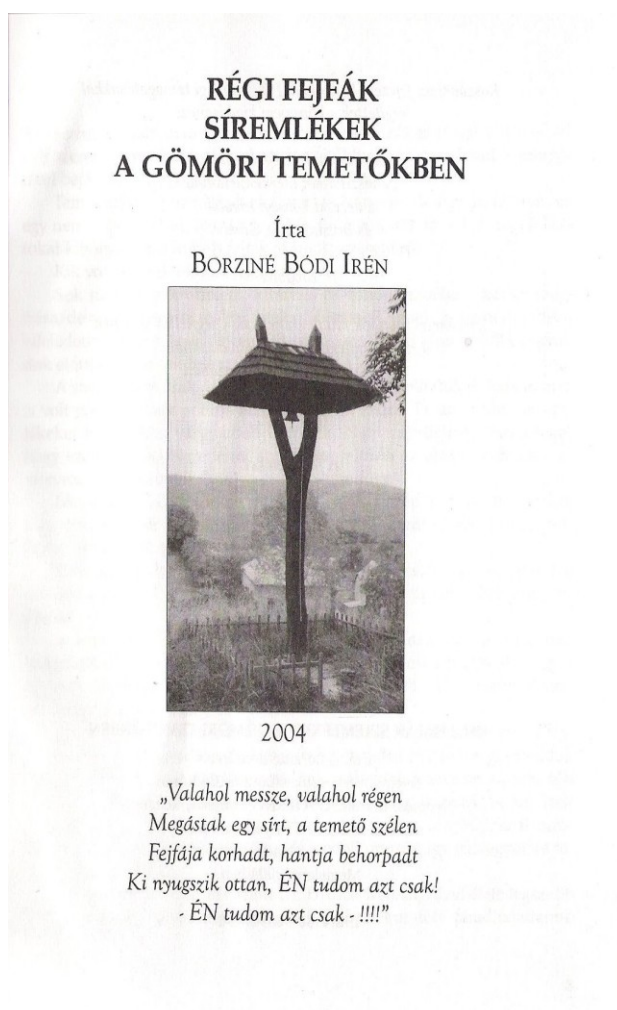
¹⁶ http://www.varosgazda18.hu/wp-content/uploads/2014/01/VAROSKEP_2013_19_szam_FINAL.pdf

¹⁷ <http://muzeum18ker.hu/latogatoknak/cikkek/>

Könyvismertetés

Régi fejfák és síremlékek a Gömöri temetőkben

Nyitrai István, Budapest (nyitraid@freemail.hu)

Borziné Bódi Irén „*Régi fejfák - síremlékek a Gömöri temetőkben*” című munkája 2004-ben jelent meg, magánkiadásban, Rozsnyón.

Én nemrégén kaptam belőle egy példányt ős rokonomtól, a mihályfalusi Forgon Andor bátyámtól. Ahogy belelapoztam rögtön tudtam, hogy ez a könyv kincs. Tudtam, hogy ezt a magyar családfa-kutatóknak meg kell ismernie. Ebéli felfedezésemet gyorsan meg is osztottam kutatótársaimmal. Nem tévedtem. Igen nagy lett az érdeklődés a könyv iránt.

Borziné Bódi Irén

Ez a könyv ritkaságnak számít. Temetőről kevesen írnak könyvet. A szerző 42 gömöri település temetőjében kutatót az ott található régi emlékek után. A miértről a könyv előszavában ezt írja: „*A temető a hozzátartozó település múltjának a történelmét is mutatja.....A temetők is eltűnnek idővel, de ne tűnjenek el az emberek nem törődése, megfélemezése, érzelmi szálak elszakadása miatt. Ezért kell feljegyezni, lefényképezni, hogy még sok év múlva is tudják, hogy ebben a temetőben kik nyugszanak, habár már porrá váltak, de emléküket megmaradt. Ezért tűztem ki célul, hogy ezen emlékek feliratait, amelyek a környékünkön megtalálhatók összegyűjtsem és maradandót alkossak, hogy egy idős asszony munkája által megmaradjon a jövő számára.*”

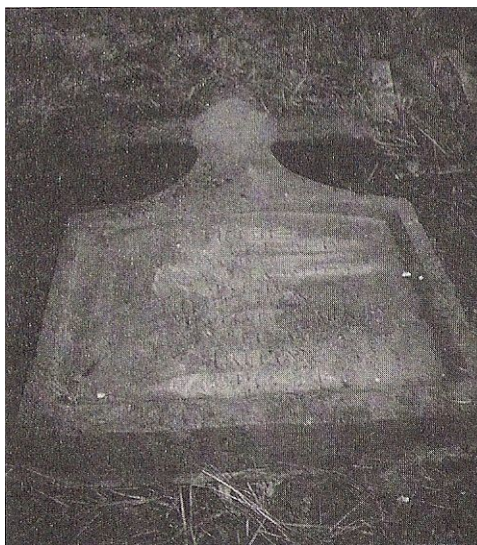
Igen, egy idős asszony fáradhatatlan munkájának a gyümölcse ez a könyv. Már elmúlt 70 éves, amikor céljainak megvalósításához hozzáfogott. A könyv kiadásától még az sem tántorította el, hogy támogatók hiányában csak saját költségén tudta azt megjelentetni.

A szerzőnek nem ez az első és egyetlen könyve. Évtizedek óta folytat néprajzi és helytörténeti gyűjtést, hogy mentse azt, ami még menthető. Értékmegőrző tevékenységét eddig öt könyvben adta ki „természetesen” magánkiadásban. (*Deportálásunk története. Hagyományőrzés Gömörben. 2000, Lakodalom van a mi utcánkban. Szülőföldöm Gömörfüge, Deportálásom története. 1996*) Már elmúlt 84 éves és most is fáradhatatlanul dolgozik a következő könyvén, amelynek címe: „Harkács helytörténete 1274-től.”

Borziné Bódi Irén nevét szűkebb pátriájában, Gömörben szinte mindenki ismeri. De a nekem írt leveléből az is kiderül, hogy nem csak Gömörben, hanem szerte a világban is. „*A könyvemből már hét országban található, Amerikától kezdve Izraelig. Már kétszer kaptam díjat. Itt Tornalján a polgármesteri díjat, és Udvardon a Pátia-díjat. Voltam velük az Európai Fesztiválon is - Péccsett.*”

A könyvben sok érdekes és értékes fénykép, sírfelirat lett elhelyezve, de a szerző nem elégedett meg ennyivel, a kutatómunka több apró részlete is megbúvik a könyvben. Olvashatunk arról, hogyan keletkeztek Gömörben a temetők. Hol és kik készítették az öntöttvas kereszteket, emlékeket vagy a faragott fejfákat, de megtudhatjuk azt is, hogy mit is jelentenek a szimbólum értékű rajzok. Érdekes verses sírfeliratokat közöl.

A temetők falvak szerinti feldolgozása során a szerző nem elégedett meg a látottakkal. Ha kellett, segítséget hívott, hogy láthatóvá tegye a sírfeliratot, mint azt Gömörfűgén a Paukovics András síremlékénél tette. Így kiderült, hogy az egyik legrégebbi (1823) kőkeresztről van szó. Több esetben a hiányzó adatokat anyakönyvekből kereste ki.

Paukovics András síremléke

PAUKOVICS ANDRÁS

1816 - főszolgabíró

1817 - királyi táblabíró

1820 - királyi tanácsos.

I. neje: Grf. PLETRICH APOLÓNIA

II. neje: Báró. SZEPESSY ANNA

Mivel itt, Fűgében laktak, minden biztonnal itt is temették el őket. A síremléken a fordítás után ezt olvashatjuk:

Nagyméretű, tábla alakú emlék, tetején kereszttel.

Alázatos
jogképviselő-elöljáró.
Paukovics András úr.
aki ebben az időben
beírta nevét a haza szolgálatába.
1823. dec. 6.

75

A kőkereszt felirata és Paukovics András életrajzi adatai

A könyvben megtalálhatók a háborúban elesett hősök emlékei is, melyek majd minden faluban megtalálhatók, bár nem minden esetben a temetőben.

Csotló, I. és II. világháborús emlékmű

Több híres személy is nyugszik a gömöri temetőben. Például Tompa Mihály:

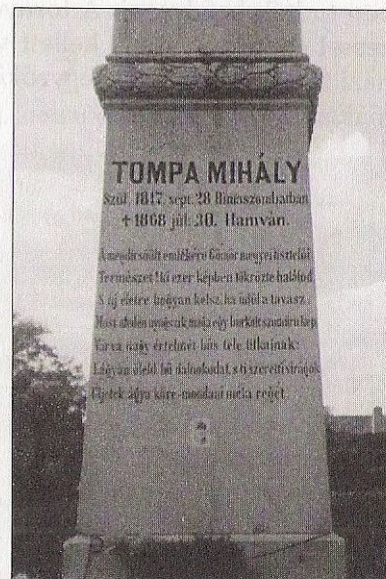
A kaputól balra, öntött vaskerítéssel körülvett részen van egy öt méter magas szürke gránit obeliszk:

TOMPA MIHÁLY

sz. 1817. szept. 28 Rimaszombatban
† 1868 júl. 30. Hamván.

*A megdicsőült emlékére Gömör megye tisztelői
Természet! ki ezer képen tükrözte halálod
S új életre hogyan kelsz, ha üdül a tavasz.
Most öleden nyugszik maga egy burkolt szomorú kép
Vároa nagy értelmét bús tele titkainak
Lágyan öleld hű dalnokodat, s ti szerető virágok
Üljetek ágy köré - mondani méla regét.*

Alatta kis magyar címer a szent koronával.

Az emlék másik oldalán:

TOMPA MIHÁLYNÉ SOLDOS EMÍLIA

meghalt életének
50-ik évében
1880. november 29.

A kerítés mellett vörösmárványemlék
őrzi a kisfiuk nyugvóhelyét:

TOMPA GÉZA

meghalt életének 5-ik évében.
1857

*„A virág miként kinyilatkozik
Leszakasztatik, és elmúlik mint az ÁRNYÉK.”
Jób. XIV. 2.*

Hanva, Tompa Mihály síremléke

Vagy a sajjógömöri temetőben Cinka Panna. Igaz, sírja már jeltelen. A 207. oldalon erről ez olvasható:

„Itt van, habár már jeltelenül a gömöri híres cigányprímásné CINKA PANNA sírhelye is, akit drága AMADÉ hegedűjével temettek el 1772-ben, s akinek a község, halála 200. évfordulója alkalmából a falu közepén 1992-ben mellszoborral díszített emlékoszlopot állíttatott... Ennek emlékére minden évben prímás versenyt rendeznek.”

Érdekes a Sajógömörben található, gúla alakú öntöttvas emlékek gyűjteménye:

Sajógömör, gúla alakú öntöttvas emlékek gyűjteménye

Igen sok faragott fejfa található a gömörmihályfalvai temetőben. A szerző megnevezi a fejfakészítőket is: Forgon István, Bodon Lajos, Bodon Zsigmond, Bodon István.

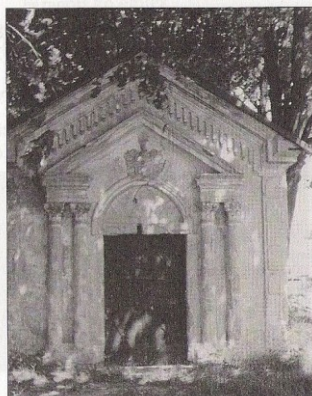
Mihályfalva, díszes fejfa

A családi kripták közül egyet említék, a Királyi Szontagh családot:

A kriptában vannak eltemetve:

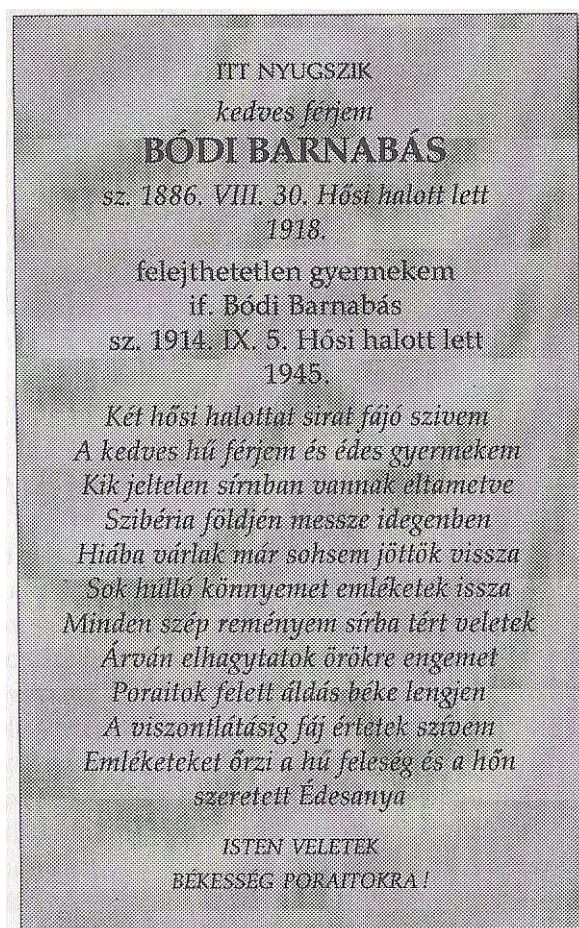
Szontagh Bertalan
 aki szolgabíró, főjegyző, és
 alispán volt a tornaljai járásban,
 neje **Thorma Anna**
 fiuk **Szontagh Zoltán**
 tornaljai főszolgabíró,
 királyi földbirtokos,
 és neje **Szent Ivány Róza**

A kriptá két oldalán hársfák
 vannak. A kriptá mögött két
 régi síremléket találtam, mélyen
 a szemét alatt, két testvér emlé-
 két. Az egyik egy faragott szív
 alakú, tetejéről már a kereszt hi-
 ányzik, a másik egyszerűbb, az
 írás jól olvasható rajta.

Királyi Szontagh család kriptája

Megrendítő emlék található Felsőkálósán. Az első világháborúban az apa, másodikban a fia halt hősi halált. A hátra maradt feleség és anya szomorú verse található az emléken:

Felsőkálósa, a hősi halált halt apa és fia emléke

A szerző az utószavában ezt írja: "...akkor marad fenn egy nép, egy nemzet, ha ápolják a hagyományait, meglévő emlékeinket..."

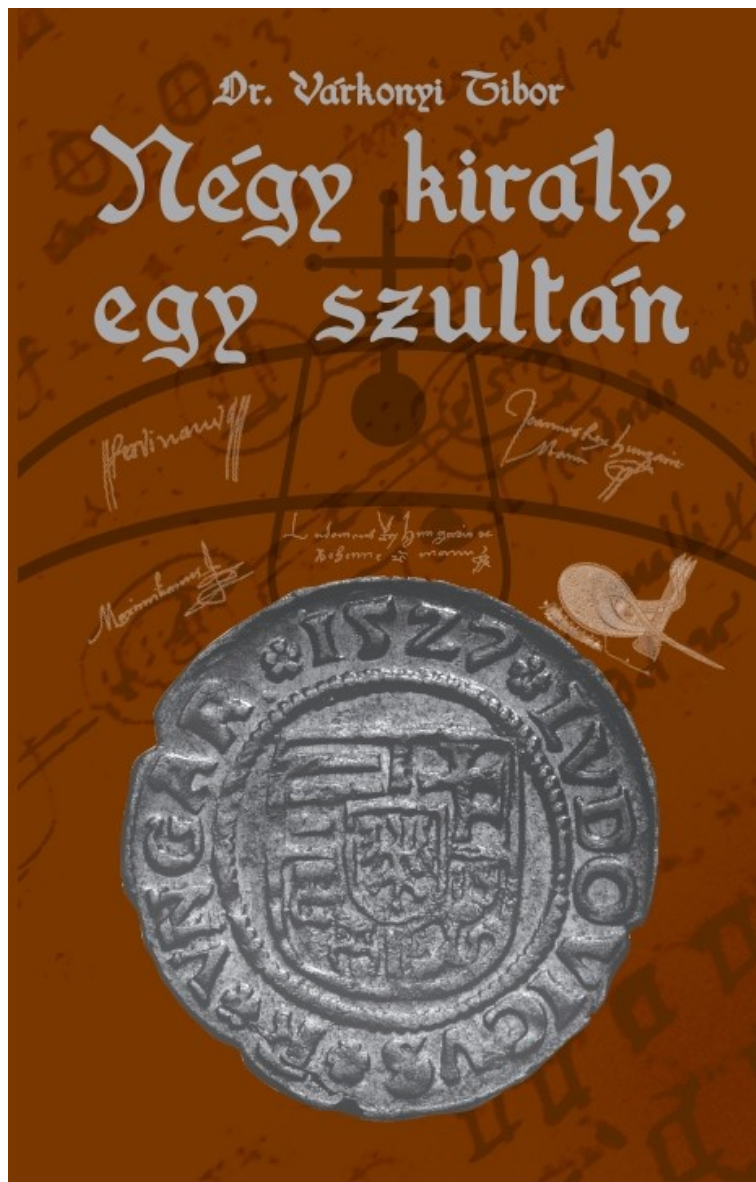
Igen hálásak lehetünk és köszönjük is Borziné Bódi Irénnek, hogy emlékeztetett bennünket, hogy valaha kik is éltek azon a vidéken. Ez a könyv a felvidéki ősökkel rendelkező családfakutatók nélkülözhetetlen eszköze lehet.

A könyvben feldolgozott felvidéki temetők jegyzéke:

Alsókálosa, Alsóvály, Balogtamási, Barcza, Bátka, Beje, Beretke, Bikszög, Gergelyfalva, Csetnek, Csoltó, Deresk, Dernő, Felsőkálosa, Felsővály, Gömörfüge, Gömörpanyit, Gömörmihályfalva, Hanva, Harkács, Hubó, Jolsava, Királyi, Kövecses, Lenke, Levárt, Lice, Lökösháza, Méhi, Naprágy, Oldalfalva, Osgyán, Radnót, Rás, Recske, Sajógömör, Sánkfalva, Szárnya, Szkáros, Tornalja, Uzapanyit.

Dr. Várkonyi Tibor: Négy király, egy szultán

Dr. Kollega Tarsoly István, Budapest (tarsolyistvan@t-online.hu)

Dr. Varga Szabolcs történész, a könyv szakmai lektora, így ajánlja a könyvet az Olvasóknak:

A mohácsi csatáról és azt követő évtizedekről rengeteg könyv született az elmúlt százötven évben, lelkes levéltárosok, gyűjtők és történészek a források garmadáját ásták elő erről a korról. Az erőfeszítések ellenére a kép azonban mindmáig töredékes, a nyomok nagy részét belepte az idő. Így marad a kreativitás, a képzelőerő, amivel minden generáció újra és újra megkonstruálja a saját Mohácsról vallott értelmezését – „akár így is történhetett” felkiáltással.

Várkonyi Tibor könyve különleges, mert fiktív forrásokat rejt, amelyek hasonló stílusban készültek, mint a fennmaradt iratok túlnyomó többsége. Nem tudjuk, hogy valaki is megírta volna ezeket a leveleket, naplókat, történeti feljegyzéseket, valószínűleg nem. De nem ez a fontos, hanem az, hogy akár meg is írhatta volna.

Várkonyi Tibor könyvéből választ kaphatunk arra, hogy milyen érzések kavargtak az alig húsz éves II. Lajos királyunk fejében, miközben felcsatolták rá nehéz páncélját azon a tikkasztó délutánon, és megtudjuk az évszázados titok nyitját, hogy az agg Szulejmán szultán Bécs helyett vajon miért az Almás-patak mocsarai között megbúvó Sziget alá ment meghalni. Georges Duby francia középkorász gondolatait kölcsönözve ma a valós, megismerhető múlt álma helyett a megálmodott múlt valósága, az átélt történelem színrevitele az egyetlen reális cél, amit író maga elé tűzhet, amikor a régvolt eseményekről kíván megemlékezni. E könyv írója ismerte ezt a törvényt, így a mű méltó párja a témáról szóló szakkönyveknek és lovagregényeknek egyaránt.

A könyv ajánlója helyesen utal a könyv rendhagyó jellegére, melyben egyszersmind a könyv vonzereje is rejlik. A szerző által megfogalmazott dokumentumokban az élő történelem keveredik a képzelet szülte eseményekkel, abból a célból, hogy az Olvasó úgy érezze, hogy maga is részese a Jagelló-korszak eseményeinek és az azt követő negyven évnek, amelyben a Magyar Királyság sorsa átforgult, s amely korszak annyi különleges történelmi szereplőt vonultat fel, mint talán egyetlen másik sem.

A könyv dokumentumai nem véletlenül íródtak úgy, ahogyan, és követik egymást olyan sorrendben, mint ahogyan azt a szerző leírta.

Vegyük sorra őket!

A történeti tanulmánynak tekinthető *Bevezetést*, illetve a *Szerzői előszót*, amely megmagyarázza számunkra, hogy az író miért ragadott tollat, követi az első rész, mely a „*Memoria Hungarorum Anno Domini 1488--1526*” címet viseli. Ez a rész egy olyan történeti munka, melynek elvégzésére II. Lajos király adott megbízást egy magát a szövegben csak egy helyen felfedő nemesembernek, aki az 1488-tól 1526 áprilisáig terjedő időszakot a köznemesség szemével láttatja velünk. Ahogy közeledünk időben az 1526-os évhez, úgy növekszik az egyes évek leírásának terjedelme, s ez már magában is felkészíti az Olvasót a folytatásra.

Csak hogy a könyv nem úgy folytatódik, ahogyan azt várnánk, mert a második rész, mely a „*Commentarium Ludovici Rex, MDXXVI*” címet kapta, nem más, mint II. Lajos király személyes naplója, melyet 1526 áprilisától, az országgyűléstől kezdve vezetett augusztus 29-ig, a mohácsi csatáig. Ebben a részben egy király szemével látjuk az eseményeket, és nem mellékesen megérthetjük, hogy hiába minden, a király is csak ember, egy közülünk.

Ezt követően a szerző egy meglepő megoldással utal a mohácsi csatára, majd pedig belekezdhetünk a harmadik részbe, mely „*Mohácsi veszteséglista, és a túlélők*” cím alatt közöl dokumentumokat, ezekből megtudhatjuk, hogy kik veszték oda a csatában és kik voltak a szerencsés megmenekültek. A dokumentumok szerzői egy török katona, és egy magyar királyi titkár, egyházi személy. Ez újabb megvilágításba helyezi az eseményeket.

A rövid negyedik rész a „*Csillagjósítások dokumentumai a szultáni levéltárban*” címen több horoszkópot tartalmaz, melyet abban a korban akár meg is szerkeszthettek volna az asztrológusok. A szerzőnek figyelemmel kellett lennie arra, hogy akkoriban milyen bolygókat ismertek Európában, így a csillagjósításokat ennek ismeretében kell olvasni és értékelni.

Az Olvasó itt akár meg is pihenhet, és elgondolkodhat az eddigieken, mert ezután következik az ötödik rész, mely odafigyelést kíván tőle. A címe „*Szulejmán szultán levéltárában talált magyar vonatkozású levelek*”, és ötvenegy levelet tartalmaz, melyeket magyarok, törökök, lengyelek, angolok, itáliaiak és mások írtak. Közös bennük, hogy a magyar történelemre kihatással bíró eseményekről, személyekről szólnak.

A hatodik rész a „*Murád dragomán 1554-1555-ben készült táblái*” török szempontból írják le nagyon röviden Szulejmán szultán nagy hadjáratait 1521-től 1555-ig. A hat hadjárat történetét élvezettel olvashatják azok is, akik csak most ismerkednek a korabeli eseményekkel.

A hetedik, befejező rész „*A hetedik hadjárat Magyarország ellen*” címmel valójában az öreg Szulejmán szultán 1566. évi naplóját tartalmazza, melyben Szigetvár ostromáról, Zrínyi Miklósról és más magyarokról kapunk képet a szultán szemszögéből.

A kötetet uralkodói és nemesi genealógiai táblák, irodalomjegyzék és névmutató zárja, mely a könyv felhasználását kutatók számára is érdekessé teheti.

A borítón a Szent Korona stilizált rajza a mohácsi csatára kivonuló királyi sereg felvonulási képe került elhelyezésre, az abroncs alatt látható a négy király (II. Lajos, Szapolyai János, I. Ferdinánd és I. Miksa), valamint a szultán (Szulejmán) aláírása. A borító jelentős részén egy II. Lajos-dénár látható, melynek az az érdekessége, hogy 1527-ben verték, tehát posztumuszt veret. A figyelmes Olvasó elgondolkodhat a korabeli viszonyokon: milyen lehetett egy olyan korban élni, ahol két választott király (János és Ferdinánd) alatt egy, a mohácsi csatában hősi halált halt király nevével vernek pénzt.

A történelmet szerető Olvasók nem fognak csalódni a könyvben.

Szerző: Dr. Várkonyi Tibor

Kiadó: Tarsoly Kiadó, Budapest

Terjedelem: 400 oldal

ISBN 978-963-9570-59-7

Megjelent: 2014-ben

Szerzőink figyelmébe

A szerkesztőség családtörténeti tárgyú cikkeket, könyvismertetéseket, illetve az egyesület életével és szakmai rendezvényekkel kapcsolatos beszámolókat vár az egyesület tagságától és az érdeklődő olvasóközönségtől egyaránt.

Kérjük, hogy:

- a lehető legjobban ellenőrizték állításait, szakirodalmi, levéltári hivatkozással, példával támasszák alá; arról írjanak, amit jól ismernek.
- a cikkeknek a hiánytalan, végleges, „nyomdakész” változatát adják le, leadás után nincs már mód a változtatásra!
- az átírásokhoz az eredeti irat olvasható minőségű (de nem több MB-os terjedelmű) fényképét a lektorok számára mellékeljék, még akkor is, ha nem lesznek a cikkbe beillesztve.
- a cikkbe beillesztésre kerülő képek lehetőleg legyenek jó felbontásúak, de egyenként ne haladják meg az 500 kB-ot.
- a cikkbe beillesztésre kerülő képek helyét és az esetleges képaláírást adják meg a szövegben, a képeket ne illesszék be a cikkbe, hanem küldjék mellékletben.
- ügyeljenek a helyes gépelésre, futtassanak helyesírás-ellenőrzést leadás előtt.
- ügyeljenek az iratátírás, forrásközlés pontosságára.
- az évszázadokat arab számmal, a dátumokat a következő formában tüntessék fel: „1632. július 23.” („1632.07.23.” és hasonló formátumok kerülendők!) Lábjegyzetben az „1632. júl. 23.” is megfelelő.
- a felhasznált műveket és levéltári anyagot lábjegyzet formájában hivatkozzák, külön irodalomjegyzéket nem szükséges készíteni.
- idézeteknél mindig adják meg a forrást.
- a felhasznált szakirodalmat/iratokat egységesen a következő szabványos formában adják meg:

Könyv:

Kovács István: A könyv. Bp., 2000. 50-55.

További hivatkozások esetén: *Kovács I.:* i. m. 62-64.

Ugyanarra a műre történő egymást követő hivatkozások esetén: Uo. 75-77.

Folyóiratcikk:

(3 vagy több szerző: et al., annál kevesebb: név szerint):

Darvas A., Kiss I., Jónás Á.: A folyóiratcikk címe. In: *Élet és Irodalom* 1.(2005.) 10-13.

Elektronikus:

Mint folyóiratcikk, és a részletes hivatkozásban fel kell tüntetni az URL-t és lehetőleg a letöltés dátumát:

Darvas A.: A folyóiratcikk címe. *Élet és Irodalom Online* (2005. június 12.).
<http://www.es.hu/pd/display.asp?channel=PUBLICISZTIKA0637> (Letöltés dátuma: 2006. aug. 20.)

Levéltári irat:

Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára (továbbiakban: MNL OL) P 2018 Tomcsányi (Tomcsini) család vásárosnaményi levéltára, 1. cs. 1. tétel Tomcsányi család évre rendezett iratai, 1603.

Magyar Nemzeti Levéltár Pest Megyei Levéltára (továbbiakban: MNL PML) IV. 3. c/2. Pest-Pilis-Solt vármegye nemesi közgyűlésének iratai, köz- és kisgyűlési iratok, nemességi iratok (acta nobilitaria) 1792. fasc. 2. nr. 1988.

A szerkesztőség fenntartja magának a jogot, hogy válogasson a beadott cikkek közül, későbbi számra halassza megjelentetésüket, a terjedelmesebb írásokat több részre bontva közölje le. A szakirodalmi összefoglalásokkal szemben előnyben részesülnek a primér források felhasználásával készült, egyéni kutatómunkán alapuló cikkek.

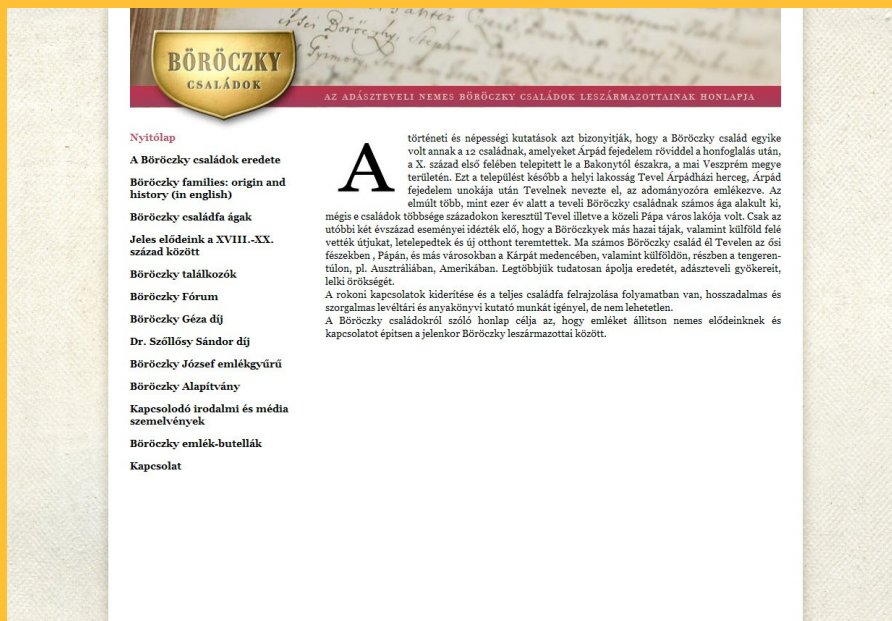
Nem megfelelő színvonalú, a családfa-kutatáshoz vagy az egyesület tevékenységéhez nem kapcsolódó, korábban máshol már megjelent írásokat a szerkesztőség nem fogad el közlésre.

A cikkeket MS Word formátumban a matrikula@macse.org címre várjuk.

Köszönjük leendő szerzőink munkáját, fáradozását!

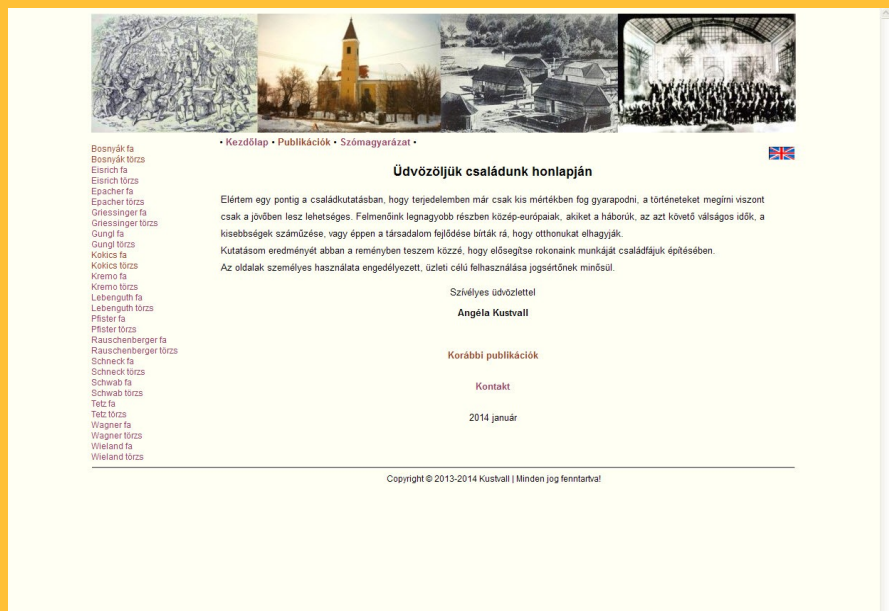
A szerkesztőség

Egyesületi tagok honlapjai

Bőröczky családok – Karancsiné Bőröczky Judit honlapja

<http://www.boroczkycsaladok.hu/index.html>

Családunk – Kustvall Angéla honlapja

<http://csaladunk.se/index.html>

MACSE

H-1022 Budapest
Bimbó út 55.

E-mail: macse@macse.hu

Adószám: 18213056-1-41

KSH: 18213056-6499-529-01

Egyesületi tisztségviselők

Dr. Kollega Tarsoly István
elnök

Dr. Hatvany Béla Csaba
elnökhelyettes

Dr. Várkonyi Tibor
főtitkár

Babesányi Judit
titkár

Garadnai Zoltán Zolt
titkár

Kónya Zsuzsanna
titkár

Németh József
titkár

Papcsik Béla
titkár

Szigetiné Zékány Ilona
titkár

Sztrányainé Ildikó
titkár

Gelei Judit
kincstárnok

Felhalminé dr. Puskás Angéla
az ellenőrző bizottság elnöke

Beszeda László
az ellenőrző bizottság tagja

dr. Szalay Júlia
az ellenőrző bizottság tagja

Látogassa meg web-
helyünket:

<http://www.macse.hu>

Abádszalók (Jász-Nagykun-Szolnok), I. világháborús emlékmű.

Az emlékmű talapzatán 202 hősi halott neve szerepel. A zászlót tartó honvéd arcát az ismeretlen szobrászművész Kovács Pál (*1892, Abádszalók - †1914.07.29, Zimony) honvédgyalogos fényképe alapján mintázta. Kovács Pál a zimonyi vasúti híd védelmében esett el és a nagy háború első hősi halottja volt.

Fotó: Petráss András